

Алексєєнко Людмила Михайлівна

д. е. н., професор

Івано-Франківський навчально-науковий інститут менеджменту
Тернопільського національного економічного університету

Ціжма Оксана Анатоліївна

Івано-Франківський навчально-науковий інститут менеджменту
Тернопільського національного економічного університету

ФІНАНСОВО-КРЕДИТНІ СТИМУЛИ РОЗВИТКУ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ В УМОВАХ БІФУРКАЦІЙНОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Домінантною характеристикою геополітичного простистояння є зростання загальної невизначеності та нерівності на ринках праці, соціальної напруги та зниження соціальних стандартів. Політика має сприяти демографічній стабілізації, розширенню можливостей і мінімізації соціально-економічних наслідків старіння населення. У багатьох країнах здійснюються структурні реформи, спрямовані на підвищення продуктивності праці й усунення вузьких місць у виробництві.

Важливим пріоритетом держави є забезпечення тривалої й продуктивної трудової діяльності, забезпечення фінансової стабільності відтворення трудових ресурсів. Також доцільно акцентувати увагу на врахуванні особливостей біфуркаційних процесів при визначенні фінансового забезпечення розвитку людини в соціумі. Біфуркаційний підхід визначає перехід системи із заданого стану у деякий конкретний стан, передбачити який однозначно неможливо, оскільки нових станів може бути декілька. Універсальна біфуркаційна теорія динамічного хаосу альтернативно досліджується в економіці і математиці.

Зростанню глобальної невизначеності сприяє різке зниження темпів розвитку світової торгівлі та падіння цін на біржові товари. У даному контексті Дослідницький департамент і Департамент по бюджетних питаннях МВФ у дослідженнях «Нерівність і нестійке зростання: дві сторони однієї медалі?» (2011) [1], «Перерозподіл, нерівність і економічне зростання» (2014) [2] і «Нерівність доходів і податково-бюджетна політика» (2012) [3] приділяють особливу увагу розробці сценаріїв оподаткування й оптимізації витрат для мінімізації негативних ефектів та сприяння зайнятості й зростанню доходів.

Приватний сектор є важливим партнером по розвитку економічної системи. Розвиток фінансового сектора і захист прав кредиторів сприяє розширенню доступу до основних фінансових послуг для фізичних осіб. Ефективні податкові й торговельні режими сприяють залученню іноземних інвестицій. Водночас

дезорганізуючі коливання цін на активи й підвищення волатильності на фінансових ринках залишаються важливим ризиком погіршення ситуації.

В умовах біфуркаційності економічних процесів та фінансової невизначеності більшість учасників ринку є різнорідними й часто приймають нерациональні рішення, тому при стресі виникає нова динаміка, коли зв'язки між фінансовими інститутами раптово змінюються, що потребує відповідної реакції фінансових регуляторів залежно від умов, з якими вони зіштовхуються.

Фінансові регулятори і керівники фінансових установ застосовують інструменти стрес-тестування для виміру міцності окремих фінансових установ. Вони піддають портфелі числовому моделюванню великих гіпотетичних «шоків». Заступник директора Департаменту грошово-кредитних систем і ринків капіталу МВФ Димітри Демекас до таких шоків відносить спад ділової активності, зниження цін на житло та крах фондового ринку, відповідно оцінюючи їхній вплив на прибуток, капітал або здатність фінансових організацій продовжувати виконувати свої зобов'язання [4].

Мікро- та макропруденційні агентські моделі стрес-тестування, так само як і традиційні економічні моделі, мають одну головну властивість: вони виходять із припущення, що приватні особи або інститути завжди демонструють раціональне поведіння, яке можна моделювати як на основі попереднього досвіду, так і в процесі реалізації обраної фінансової політики. Водночас підвищення вимог до нормативного капіталу, забезпечення банків достатніми буферними резервами капіталів позитивно впливає на стабільність фінансової системи.

Стратегією національної безпеки України, затвердженою Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015, визначено, що забезпечення прав та свобод громадян, надання якісних адміністративних послуг та захист національного ринку трудових ресурсів сприятиме побудові нової системи відносин між громадянином, суспільством і державою на основі цінностей свободи і демократії.

Серед пріоритетних національних економічних реформ, що реалізує Національна рада реформ, особливу увагу заслуговує Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року [5], у якій визначено доцільність запровадження в Україні єдиних правил Європейського Союзу щодо вільного руху капіталу, лібералізації валютного законодавства, впровадження механізмів хеджування валютних ризиків (доларизація пасивів українських банків на рівні нижче 40%). Також для активізації фінансових відносин розвиток інфраструктури фондового ринку має супроводжуватися впровадженням нових вимог перебування цінних паперів у лістингу бірж, модернізацією системи клірингу та розрахунків, зокрема здійснення Центральним депозитарієм депозитарного обліку всіх емісійних цінних паперів.

Директор-розпорядник МВФ Крістин Лагард визнає, що поряд з конфліктами й змушеною міграцією, зростають «людські втрати» від збоїв в економіці та її низькою активністю. Понад 200 млн. людей у світі залишаються безробітними, а також зростає нерівність у доходах, оплаті праці й можливостях працевлаштування [6, 7]. У 2014 році Організація з економічного співробітництва та розвитку визначила, що безробіття в Німеччині становило 4,7%, у США – 6,7%, Іспанії – 28% і Греції – понад 28%. Фахівці ОЕСР вважають, що у разі потреби уряди мають доплачувати компаніям за те, аби ті наймали на роботу працівників. Проте зменшувати виплати на підтримку безробітних недоцільно [8].

Організація з економічного співробітництва та розвитку визнає, що в більшості країн, що входять до її складу, різниця між найбільш та найменш забезпеченими громадянами зростає і сягнула максимального рівня за 30 років: суттєвий розрив у Ізраїлі, Мексиці, США, Туреччині та Чилі; найменший – у Данії, Норвегії, Словенії та Словаччині. Останній коефіцієнт різниці за даними – 9,6 [9].

У праці «Робочі місця й економічне зростання: аналітичні й оперативні аспекти для МВФ» (2013) розглянуто роль МВФ у сприянні країнам у розробці стратегій для створення робочих місць та досягнення економічного зростання [10]. Простір макроекономічної політики для підтримки попиту в країнах з ринком, що формується, і країнах, що розвиваються, є більше обмеженим. Підтримка попиту має здійснюватися шляхом переорієнтації податково-бюджетної політики на підвищення попиту в довгостроковій перспективі за допомогою податкової реформи й перегляду пріоритетів витрат.

Соціально-трудова відносина мають стати важливим національним пріоритетом розвитку України. Основними принципами побудови системи фінансування розвитку трудових ресурсів є: відповідність цілям, завданням і напрямам економічної політики; чітка цільова орієнтація фінансування; множинність джерел фінансування; гнучкість і адаптивність до біфуркаційності економічних процесів; ієрархічність фінансування; комплексність і системний підхід до складання, реалізації й моніторингу системи фінансування. Відповідно до принципів побудови соціально-трудова відносин доцільно реалізувати такі підходи:

По-перше, особливої уваги заслуговує формування ефективного механізму узгодження інтересів суб'єктів трудових відносин та подальший розвиток соціального діалогу між найманими робітниками й роботодавцями. Розвиток соціального партнерства зумовлений зростанням напруженості в соціально-трудова відносинах, пов'язаних з порушенням прав найманих робітників з боку роботодавців.

По-друге, на ринку праці складається парадоксальна ситуація: при високому рівні безробіття спостерігається дефіцит кваліфікованих фахівців. Дослідження

ринку праці та перспективної структури оплати праці залежно від видів економічної діяльності й кваліфікації найманих робітників потребує врахування факторів-детермінантів, що активізуються в умовах глобалізації економіки.

По-третє, розробка методичної бази для виконання Конвенції про статистику праці № 160, Рекомендацій про трудові правовідносини № 198, Конвенції про політику в галузі зайнятості № 122, які ратифікувала Україна, дає змогу складати прогнози, дані яких увійдуть у міжнародну трудову статистику; скорегувати співвідношення оплати праці працівників різних професій, професійних груп і секторів економіки; здійснити диференціацію складності праці та сформувані політику оплати праці.

У світовому рейтингу освіти (охоплення населення початковою, середньою та вищою освітою) Україна займає 30-е місце (зі 187), хоча вирізняє один із найнижчих рівнів продуктивності та оплати праці. За даними МВФ у 2014 році рівень ВВП на душу населення України становив 3054 дол. США, а у 2015 році він знизився до 2000 дол. США [11].

Соціально-демографічні й професійні зміни визначають залежність динаміки чисельності учасників освітнього процесу не тільки демографічних, але й соціально-професійних характеристик осіб, які навчаються [11]. Одним із інструментів підвищення ефективності використання фінансових ресурсів у системі вищої освіти є проектне фінансування. Щорічному стійкому зростанню кількості осіб, які навчаються, сприятиме розширення асортиментів освітніх послуг, відкриття нових спеціальностей і спеціалізацій, підвищення якості надання освітніх послуг.

Підвищення попиту на якісні послуги вищої освіти супроводжується зростанням цін на освітні продукти, зміною джерел і структури інвестицій у освіту, зокрема при зниженні частки державних витрат зростають витрати приватного сектора (домашніх господарств), а також розвивається багатоканальна система фінансування (кредитування) витрат.

Ведення соціального діалогу між представниками працедавців, професійних асоціацій, профспілок та експертами сприятиме проведенню реформування ринку праці щодо створення прозорої системи стимулювання всіх форм зайнятості, застосування преференцій під час створення нових робочих місць та заохочення самозайнятості населення й ведення бізнес-діяльності.

Список використаних джерел:

1. Inequality and Unsustainable Growth: Two Sides of the Same Coin? – [Electronic resource]. – Access mode: [https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2011/sdn1108.pdf].

2. Redistribution, Inequality, and Growth / Jonathan D. Ostry, Andrew Berg, and Charalambos G. Tsangarides. – 2014. – [Electronic resource]. – Access mode: [<https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2014/sdn1402.pdf>].
3. Income Inequality and Fiscal Policy. – 2012. – [Electronic resource]. – Access mode: [<https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2012/sdn1208.pdf>].
4. Демекас Димитри. Расширенное поле зрения. Стресс-тесты необходимо адаптировать и расширить для оценки стабильности финансовой системы в целом // Финансы и развитие. – 2015. – Сентябрь. – С. 46–49.
5. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://reforms.in.ua/sites/default/files/upload/docs/complex_program_finance_v3_0.pdf.
6. Лагард Кристин. Путь к развитию. Международное партнерство, приверженность обязательствам и гибкость имеют важнейшее значение для улучшения глобальных условий. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [<https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/01>].
7. Лагард призывает «повысить качество экономической политики» для преодоления неопределенных глобальных перспектив. – Обзор МВФ. – 2015. – 30 сентября. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [<http://www.imf.org/external/russian/pubs/ft/survey/so/2015/new093015ar.htm>].
8. ОЕСР: скільки заробляють найбідніші та найбагатші? – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [<http://ua.euronews.com/2013/07/16/oecd-frets-about-growing-youth-unemployment/>].
9. Розрив між найбільш та найменш забезпеченими зростає. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [<http://ua.euronews.com/2015/05/21/oecd-report-says-record-inequality-hurting-rich-nations-development/>].
10. Jobs and Growth: Analytical and Operational Considerations for the IMF. – 2013. – [Electronic resource]. – Access mode: [<https://www.imf.org/external/np/pp/eng/2013/031413.pdf>].
11. World Economic Outlook Database. – [Electronic resource]. – Access mode: [<https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/01/weodata/index.aspx>].
12. Исследовательские университеты США: механизм интеграции науки и образования / под ред. проф. В. Б. Супяна. – М.: Магистр, 2009. – 399 с.